

Béres L. Attila

Múltunkat őrző könyvek

A Fővárosi Örmény Klub szeptemberi rendezvényére az önkormányzati választási kampány nyomdai munkái miatt sajnos nem készült el *Alexa Károly* irodalomtörténész által szerkesztett *Távol az Araráttól... A magyarörmény irodalom című könyv*. „De még e ciklusban megjelenik a könyv, a tervezett 300 oldal helyett 500 oldalon” – jelentette be *dr. Issekutz Sarolta*, a klub háziasszonya, a Fővárosi Örmény Önkormányzat elnöke. – Ezután majd nemcsak a magyarörmény nemeselek genealógiáját lehet levenni a könyvespolcra, mint összegző munkát, nemcsak a magyarörmény képző- és iparművészet lexikonszerű kiadványának két kötetét, hanem a magyarörmény irodalmárok antológiászerű lexikonját is.”

A klubdelután harmas könyvbe-mutatóján az elsőként megszólaló *Alexa Károly* elmondta, hogy a csúszás egyik oka az anyag sokkal nagyobb volta, amelyre nem is számítottak. A könyvben 37 szerző szerepel! A válogatás szempontjairól így szólt: „Az alapelv az volt, hogy azokat a magyar írókat gyűjtsük egybe, akiknek a családjában igazolhatóan örmény vérvonal található. Pár évvel ezelőtt megjelent egy kiadvány *Örmények* címmel, amelyben a magyarországi örményeknek az alakjait, városait, életmódját illusztrálták. A kötetben zömmel nem örmény származású írókat szedett össze a szerkesztő

Alexa Károly

Jókaitól kezdve Hunyady Sándoron át napjainkig. Az egy egészen más válogatás.

Milyen szempontok szerint történt a további válogatás? Magyar nyelvű szövegből válogattunk. Ez leszűkítette a szerkesztést, mivel tudjuk, hogy a XIX. század második felében, nagyjából a Bach-korszakig az örménység asszimilációja korai stádiumban volt. Az örménység magyar nyelvű irodalmisága a kiegyezés korától származik. Örménysége ellenére kevés író származik a korábbi időből, azok is nagyrészt egyházi férfiak, akik szótárakat, teológiai munkákat írtak. Az asszimiláció nagy kérdése, hogy amikor egy nemzetiség saját nyelvét feladja, e közben milyen tartalmak vesznek el belőle a nyelv feladásával együtt, és mik erősödnek föl. Az örménységnek a XIX. századi nagy dilemmája, hogy magyar is vagyok, meg örmény is vagyok. Meddig vagyok örmény, hol kezdődik bennem a magyar? Mondják, hogy az örmények a legnagyobb magyarok. Az örménységben különösen erős egy komoly magyarság tudat. Az örmény tudat változásáról nagyon sok szöveg tudósít. Ady barátjánál, Bányai Eleménnél

A Fővárosi Örmény Klub szeptemberi közönsége

jelenik meg elsősorban ez a hagyomány, meddig örmény az örmény. Ez persze benne van másnak a műveiben is. Bodor Ádám a mai magyar irodalomnak egyik legjelesebb alkotója, Erdélyből áttelepült író, kolozsvári kamaszkori történeteivel és a *Sinistra körzet* című regényével a magyar próza élvonalába emelkedett. Neki nagyon erős örmény kötődése van, ami műveiben is megnyilvánul.”

Illusztrációként *Várady Mária* színművész felolvasa Bodor Ádám *Kurma* című írását.

Majd *Alexa Károly* így folytatta: „Volt egy pár elbeszélés, ahol beszívárognak az örmény tradíciók is. Az asszimiláció korában, a kiegyezést követően a kis nemzetiségi elemek beépülnek a nagy magyarságba, ezáltal nemzeti sajátosságok számolódnak föl, szinte észrevétlenül. Tormai Cecília írja, hogy számtalan nemzetiség asszimilálódik, közte az örménység is. Az örménység ugyan nem volt nagy létszámú, de eltűnésével, szétszóródásával beleivódik a magyar köztudatba, a magyar társadalom vérkeringésébe. Mi az, amit a magyarság tanult, önkéntelenül átvett a magyarörménységtől? A városias lét hallatlan erős és érzéki megjelenését! A világvégéről ide települő, más nyelven beszélő, másképpen élő, gondolkodó társaság, hogyan adja át mindezt? Példamutató asszimiláció történt két-háromszáz év alatt. Szamosújvár úgy jellemezték, ahogy van, a mai megromlott állapotában is. Mindenképpen az örménységnek egy olyan adottság eleme, amely a magyarság számára is példamutató jelenség.”

A magyarörmény irodalom szerkesztője beszélt a könyvben szereplő számos ismert íróról is. *Ady Endréről* – kétes örmény származása ellenére –, *Csiky Gergely* en keresztül, a „nagyon-nagyon híres” *Petelei*

Istvánig. *Alexa Károly* hozzátette, hogy *Petelei* talán a leghíresebb erdélyi örmény származású író, akiben azonban semmifajta örmény önazonosság tudat nincsen. Számára örménysége nem volt téma. „Az örmény tudat utolsó nagy konzerválója az *Arménia* című folyóirat, – a maga húsz évfolyamával –, egyetlen alkalommal megjelent *Petelei István* novellát, noha messze legjobb volt az összes *Arménia* szerzőnél. Minden írónál izgalmat, felfedezést éltem át: például *Tutsek Anna*, aki *Cilike* könyveket írt, emlékiratában vis-

Várady Mária

szemlélszik a kolozsvári bálokra. *Lázár István* írt legalább száz könyvet, magasrangú állása volt az országos rendőrkapitányságon. A kommunáról 1920-ban adta ki emlékeit, vérforralóan izgatottan beszél arról, amik 1919 tavaszától történtek Magyarországon. *Kabdebó Lóránt* viszont mániás örményként ismert, *Tarján Tamás* színházkritikus kisfiát örmény névre keresztelte, örmény származásáról ismert *Bartis Ferenc* fia, *Bartis Attila* megkereste azt a falut, ahol apját szinte halálra verték.”

A könyvet illusztrálva *Várady Mária* előadásában elhangzott *Flórián Tibor*: Mindenki testvérem nekem című verse, akiről *dr. Issekutz Sarolta* megjegyezte, hogy a *Selmecbányán* született, Erdélyben, Budapesten és Amerikában élt. *Flórián Tibor* nyomait nehéz volt felkutatni. Fotót is csak egy Amerikában kiadott könyve belső borítójáról sikerült szerezni. „Büszke vagyok arra – mondta –, hogy 37-en szerepelnek az első kötetben: *Ady Endre*, *Alexa Károly*, *Ávedik Lukács*, *Bányai Elemér*, *Bartis Attila*, *Bartis Ferenc*, *Bodor Ádám*, *Bor Ambrus*, *Cserei Szász László*, *Csiky Gergely*, *Dávid Antal Iván*, *Dávid Csaba*, *Dávid Katalin*, *Doboss Gyula*, *Döbrentei Kornél*, *Dragomán György*,

Flórián Tibor, Gopcsa László, Harmath Lujza, Jankovics Marcell, Kabdebó Lóránt, Kabdebó Tamás, Kali Kinga, dr. Kazacsayné Lázár Jolán, Lászlóffy Aladár, Lászlóffy Csaba, Lázár István, Lukácsy Kristóf, Lukács Móricz, Merza Gyula, Moldován

Dávid Csaba és Dávid Áron

Gergely, K. Papp Miklós, Petelei István, Szongott Kristóf, Tutsek Anna, Tarján Tamás és Zárug Péter Farkas.

Újabb felolvasásokat hallottunk: Bányai Elemér (Zuboly): Örmény anekdoták és egyéb apróságok című könyv második kötetéből, „A zsidó asztalos és az örmény kereskedő” és a Sürgős megrendelés című karcolatot. Majd Lászlóffy Aladár: Örmény Erdély és Szomszédtság című verseit Várady Mária mély átéléssel mondta el a 90 éves örmény genocídium emlékére kiadott nap-tárból, amelyhez dr. Issekutz Sarolta kérésére Lászlóffy Aladár mind a 12 hónapra írt verseket írt. „Talán a magyar irodalom ebből a kötetből fogja megtudni, hogy az örmény genocídium témában milyen szép versei születtek. Ezzel a kötetel bemutatjuk, egyúttal bemutatjuk a nagyközönségnek e megrázó verseket. Nagyon várjuk a megjelenését!”

Megtudtuk azt is, hogy a könyv megjelenését támogatta a Fővárosi Örmény Önkormányzat, Budapest Főváros II. kerületi Örmény Önkormányzat, a Ferencvárosi Örmény Nemzetiségi Önkormányzat, a XI. kerületi Újbuda Örmény Önkormányzat, a XII.

Dávid Csaba, dr. Issekutz Sarolta és Várady Mária

és XIII. kerületi Örmény Nemzetiségi Önkormányzat, valamint a Zuglói Örmény Önkormányzat, továbbá nagy segítséget nyújtott az Országos Széchényi Könyvtár az irodalmi szemelvények beszerzésében.

Ezután *Dávid Csaba* vette át a szót, aki *„Azonképpen itt a földön is... című új, immár ötödik könyvéről* beszélt. A kötet kiadásához a Budapest Főváros XIII., II. kerületi-, és a Ferencvárosi Örmény Önkormányzat, illetve az Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület, valamint a Fővárosi Örmény Önkormányzat nyújtott anyagi segítséget. Mindenek előtt az író bemutatta fiát, *Dávid Áront*, aki az idén Marosvásárhelyen végzett színész szakon. Áron egy színházról szóló részletet olvasott fel az Argumentum könyvkiadó kiadásában megjelent könyvből.

A felolvasás után *Dávid Csaba* arra válszolt, miért a *Mi Atyánk* egyik sora a könyv címe. Elmondta, hogy a *Mi Atyánk*-ról 15 éves korában kezdett el gondolkodni. Később megtanulta, hogy a vallástudósok két részre osztják az imát, az első rész Isten dicsőítése, imádata, az adoráció, a második, a könyörgés, az oráció. Neki ez a felosztás nem felelt meg.

Három évtizede él benne, hogy a *Mi Atyánkban* csak egy mondat van, ami imádat, adoráció az első sor: „*Mi Atyánk, aki a mennyekben vagy*”. A többi könyörgés. Az imádság egyik részébe „akadt bele” negyven évvel ezelőtt: „*Hogy is kívánjuk, hogy valami úgy legyen, mint a mennyekben? Az*

azt jelenti, hogy akkor jó! Mi van a mennyekben? Gazemberség, disznóság? Nyilván nem! Következésképpen itt is legyen tisztesség, tisztaság, satöbbi. Ettől a gondolafoszlánytól nem tudtam legalább húsz éven keresztül menekülni, és amikor eszembe jutott egy kitalált, fiktív alak, *Aburján Iván* örmény származású, kézdivásárhelyi születésű színész alakja, másrészt a kolozsvári *Farkas* utcai színház, amely szintén főszereplője a könyvnek, összekapcsolódott ezzel a *Mi Atyánk* idézettel, a különleges magyarázatával. Az alcímként szereplő *Dokumentum és fikció*, utal arra, hogy az olvasók meg fogják különböztetni, mi az, ami dokumentum és mi nem. A politikai életre és a színházra – nem a színházi életre – vonatkozó részek mind dokumentumok.” Zárószóként hozzátette, ő megírt egy könyvet, a könyvről beszéljenek mások.

dr. *Issekutz Sarolta* ajánlotta, hogy olvassuk el *Dávid Csaba* könyvét, mert nagyon érdekes és szép történetet, amit egyszerűen nem lehet letenni. Illusztrációként ismét hallhattunk egy részletet a regényből.

A harmadik könyvet, amely a Téka Alapítvány gondozásában jelent meg 2013-ban, dr. *Issekutz Sarolta* mutatta be: *Balázs-Bécsi Attila: Szamosújvári örökség*. A szép kiállítású és sok színes fotóval illusztrált könyv bemutatja Szamosújvár építészetét, a tervezett barokk város szépségeit, valamint az örmény katolikus temetőjét. A klub háziasszonya emlékeztetett arra, hogy hosszú évekkel ezelőtt egy szerényebb kivitelben már megjelent az örmény katolikus temetőről szóló könyv a XI. kerületi Örmény Önkormányzat kiadásában. Előzményeként megemlíttette, hogy a sírkert helyreállításának költségeit az Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület viselte, a sírok rendbetétele, a sírfeliratok olvashatóvá tétele munkálatait Szamosújvár nagyszonyja, *Lengyel Marika* vállalta magára,

aki nagyon sokat tett Szamosújvár értékeinek megőrzéséért, a szórványban élő gyermekek magyar nyelvű oktatásáért, kollégiumi elhelyezéséért, nyári táboroztatásáért. Rá is emlékezett, amikor ezt a könyvet bemutatta. „Az első kiadás hamar elfogyott, az új bővített kiadás hatalmas és igényes képanyaggal, templom és sírkerti sírkövek fotóival, olvasható sírfeliratokkal jelent meg. Egy olyan könyv, amely a meglévő kulturális értékeinket leltározza, dokumentálja, megőrzi!”

Az örmény nemzetiségi önkormányzati választásokkal kapcsolatosan az elnök asszony gyakorlati tanácsokat adott és azt kérte, hogy a jelenlévők tegyenek meg mindent azért, hogy az örmény identitásukat felvállalják az emberek, és elmenjenek szavazni október 12-én! Majd ismertette az Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület, mint országos jelölő szervezet képviselőjelöltjeinek neveit, amelyet a 20-21. oldalon adunk közre.

Fővárosi Örmény Klub

2014. október 16., csütörtök 17 óra

A Pest megyei Kormányhivatal Nyáry Pál terme, Bp. V., Városház u. 7.

Műsor

Választások után
– dr. *Issekutz Sarolta*

Bemutatkoznak képviselőink

Rendezi: Budapest Főváros II. ker.-i
Örmény Önkormányzat

Támogató: Erdélyi Örmény Gyökerek
Kulturális Egyesület